

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 24. aprila 1878.

O b s e g: Skušnje z novim krompirjem. — Jesen — varuh polja pred vetrom. — Gospodarske skušnje. — Gospodarske novice. — Vprašanje in odgovor. — Sosed Zanikernik. — Blaznice (norišnice), kakoršne morajo biti in kaj je njih namen. (Daije.) — Književstvo slovansko. — Ali bode iz te moke kaj kruha? — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Skušnje z novim krompirjem.

Krompir stoji med živeži za človeka in živino gotovo v prednji vrsti. Med krompirjem in krompirjem pa je velik razloček gledé na njegov okus, njegovo redivnost, na večji ali manjši pridelek in da je eden bolj, drugi manj gnjilini podvržen. Po vsem tem se ravna višja ali nižja cena njegova.

Med novjšimi v deželah srednje Evrope vpeljanimi sortami so največ hvale dozdej dobili: rožni zgodnji in rožni pôzni krompir, *) Vermontov, Beerov in Goodrihov krompir.

Baron Ecker Eckhofen na Štajarskem se je potrudil, iz 21 različnih krajev večidel gornjega Štajarskega pozvedeti lanske skušnje s temi 6 sortami, katere je razglasil v časniku družbe kmetijske Štajarske.

Veči del teh poročil zelo hvale vseh 6 sort in daje jim prednost pred navadnim domačim, in da med njimi je rožni krompir (kamor tudi Vermontov spada) prvak zato, ker je jako zgoden, jako rodoviten, jako okusen, jako rediven in ne gnjije rad, — tudi poznejši Goodrihov je in to celó v ložji in slabeji zemlji rodoviten in hvale vreden, ker ne gnjije rad, — Beerov pozno zori, daje pa največji pridelek, je stanovit in tudi v mokrih letinah, pa za živinsko krmo najtečnejši.

Poročila o imenovanih šestih sortah niso vsa enoglasna, ker zemlja ni povsod ista bila, kjer so krompir sadili. Župnik Hofer iz Alt-Aussee-a poroča, da je zgodnji rožni krompir zazvonil po vsi okolici zaradi izvrstnega okusa in debelosti, on ni nič gnjil, in je njega pridelek na vrtu bil šestnajsterni, na polji osmerni. Iz Kindberga se je poročalo, da vseh šestih sort se je dobro sponeslo, kralj vsem pa je zgodnji rožni in pa Goodrihov. V nemški Bistrici pa je zgodnji rožni krompir vse druge v pridelku prekosi!. — Tako gre skozi in skozi hvale vsem tem novim sortam, največa pa večidel zgodnjemu rožnemu. Le iz Ptuja po-

* Rožnega zgodnjega in poznega krompirja na vrtu družbe kmetijske v Ljubljani pridelanega je zadnja leta mnogo šlo po deželi. Da so ga gospodarji tudi po višji ceni radi kupovali, je dokaz, da so bili ž njim zadovoljni. Nobeden nam pa ni poročal, kaj posebno hvale vrednega so našli na tem krompirju, ker žalibog naši ljudje tako neradi primejo za peró!

Vred.

roča g. Wibmer, da velika lanska suša ni bila ugodna krompirju; rodovitne so vse nove sorte — pravi poročilo — po okusu pa smo boljših domačih pridelali; rožni krompir je dal posebno obilen pridelek in se ogercem (črvu) najbolj zoperstavil.

Po pravici naposled opominja vredništvo navedenega časnika, naj danes še ne rečemo: „tako je in ne drugače“, kajti skušnje enega leta ne zadostujejo končno-veljavni razsodbi. To pa se utegne že zdaj reči, da — kakor v drugih deželah srednje Evrope — se bode tudi pri nas potrdilo, kar smo zgoraj na hvalo rožnemu krompirju rekli.

Temu izreku dostavljamo mi le to, da rožni krompir, posebno rožni zgodnji, je na vrtu družbe kmetijske v Ljubljani in tudi že v nekaterih drugih krajih Kranjskih že večletno preskušnjo častno prestal.

Jesen — varuh polja pred vetrom.

Lesene ograje in pa živi plotovi niso le zato dobri, da varujejo ograjeno polje pred škodo živine itd., ampak oni koristijo polju tudi s tem, da odvrtačajo silo vetrov, ki sušijo zemljo.

Al lesene ograje in živi plotovi imajo svoje nasprotnike, zato ne bi utegnili odveč biti, ako naše gospodarje opomnimo na neko drugo sredstvo, ki varuje polje škodljivih vetrov, in to sredstvo nam ponuja drevesna stena, ki si jo gospodar okoli polja lahko napravi s tistim jesenom, katerega veje s perjem vred se vsako leto oklestiti dadó.

Perje tega jesena je izvrstna krma za ovce, zato so naši predniki jesene veliko bolj cenili, kakor jih cenimo mi dandanes.

Kako tedaj bi smeli zanemarjati zasadbo jesenov, ki s svojim perjem ovcam dajejo prijetno in tečno klajo, zraven tega pa so taka drevesa dobra stena za odvrtačanje škode, ki jo vetrovi prizadevajo polju.

Zato začnimo saditi več jesenov!

Gospodarske skušnje.

* Da si ovce volno pulijo in požirajo, temu je po nekaterih skušnjah večkrat vzrok to, da v hlevu držane premalo klaje dobivajo in si zatega del želodec skušajo napolniti z drugimi stvarmi. Največkrat se primeri ta napaka, dokler se ovce v hlevih držijo, bolj redko pa takrat, ko one na pašo hodijo. Se vé, da

premalo klaje pa ni zmirom vzrok, da ovce volno pukajo, ker večkrat je pokvarjen želodec in prevaga-joča kislina v njem vzrok navedene napake. Gospodar po vsem tem tedaj ne bode napak storil, ako skusi pukanje volne s tem pregnati, da ovcam v hlevu več klaje daje, in če že družega ne, da jasli naloži s slamo, po kateri nesite ovce segajo. Dobro pa tekne še posebno takim ovcam sol.

Gospodarske novice.

* *Anadolin* se imenuje novo gnojivo, katero kmetijski časniki toplo priporočajo vrtnarjem in cvetličarjem, ki cvetlice izrejajo v loncih ali družih posodah. *Anadolin* je zmes raztopljenih soli po sestavi današnjih prvih kulturnih kemikov, katera — kakor pravijo — silno pospešuje rast in razvitek rastlin, ki jih potem ni treba presajati. Po naznanilu „*Frauent. Blätter*“ prodaja *anadolin* apotekar Brockman v Arnstadt na Nemškem, ki ni drag in poskušnje vreden.

Vprašanje in odgovor.

Iz Zag. na Notranjskem je „*Novicam*“ došlo dvojno vprašanje:

1. Kako pomagati ali kaj narediti s kravo, katera se je od pusta lanskega leta do 10. sušca letošnjega leta 8krat pojala ter tudi vselej pripuščena bila?

2. Pri nas, kakor sploh po Pivki in Krasu imamo, ker nimamo živih izvirkov, mnogo kapnic, al v njih nam hudo nagajajo živalice (uši), da si tudi jih skušamo s soljo pregnati, pa nič ne pomaga. Prosim torej, ako je sl. vredništvu kak drug pripomoček znan, dobrega sveta.

Odgovor vredništva. Na 1. vprašanje Vam moremo koj odgovoriti sledeče: Krava, ki se blizo v enem letu, in to brez vspeha, 8krat poja, boleha za pojatnico, katero so prejšnji čas imenovali „*francoze*“ zato, ker se, nekako enako človeškim sifilitičnim kondilomom, pri tej bolezni sčasoma na prsni in trebušni mrenici napravijo bradovični izrastki, veliki kakor prosó, grah ali lešnik in še večji, različne barve in oblike, ki ali posamno stojé ali se pa na navedenih organih kakor jagode na grozdu vkupej držijo. Dokler te bradovice ne motijo opravil pljuč, srca, želodca, jeter itd., je živina še zdrava videti in je tudi dobro rejena. Taki „*francozi*“ se imenujejo „*tolsti sli debeli francozi*“. Ko pa čedalje več tacih bradovic narašča na mrenici pljuč, srca itd., začne živina očitno hirati, težje sopsti, pokašljevati itd., in to so potem „*suhi*“ ali „*kumerni*“ francozi. — Zdravila zoper to bolezen, ki več let trpeti more, ni nikakoršnega. Lastnik take živine najbolje stori, ako jo brez odlašanja, dokler je še dobro rejena, zakolje, kajti zdaj je mesó njeno za vžitek še dobro. Ko je živina hirati in sušiti se začela, postane mesó malovredno in se zavaljo tega v mesnici celó prodajati ne sme, in še za dom porabiti le pod tem pogojem, da se tisti deli, na katerih so bradovice, zavržejo. —

Da na 2. vprašanje moremo temeljit odgovor dati, prosimo nekoliko obširnejega popisa, kako so narejene kapnice: ali dobivajo vode izpod kapa napeljane ali jih napaja le deževje izpod neba, kakošna so tla kapnic, ali živina o napajanji v nje stopa itd.

Sosed Zanikernik.

Podučna kratkočasnica.

Danes, dragi moji, Vam hočem predstaviti nekega soseda, ki je mnogim našim gospodarjem zmirom za

petami, ki jim goldinar za goldinarjem iz mošnje krade ali prav za prav zmirom za to skrbi, da jim goldinar še v mošnjo ne pride; on je, ki mnogo naših kmetovalcev sčasoma na kant spravlja.

Kdo pa je ta naš sovražnik? — bodo me naši bralci radovedno vprašali.

Sosed Zanikernik je.

Ta sosed je še huji kakor davkar. Davkar pride morebiti le vsake kvatre in tirja plačila, sosed Zanikernik — pa jim je zmirom za petami.

Pa — mi bo rekel ta in uni — jaz nikoga ne vidim, ki tako z mano počenja.

Ravno to pa je žalostno in velika nesreča, da ne vidiš svojega sovražnika.

Ker sem od nekdej srčen prijatelj kmetijskega stanú, od katerega ves svet vé, da je steber človeštva, pa tudi velika bremena nosi, zato hočem poskusiti, vam narisati sovražnega soseda, ki bi ga radi poznali. Poslušajte tedaj!

Sosed Zanikernik ni iz mesá in krvi, z očmi ga tedaj ne morete videti, spoznati pa ga morete iz delovanja njegovega.

Če vidite, na primer, gnojni kúp tako položen, da ga solnce prepeka, veter suši, dež izpira pod kapom, da se „*zlata voda*“ gospodarstva — gnojnica — izteka po dvorišči ali ulicah, — ali če v več majhnih kupičih gnoj celo zimo na polji leži tako, da spomladi ni družega nič videti, kakor suha stelja — no, vidite, tû gospodarji sosed Zanikernik.

Če vidite prav sloke krave, ki jih ni družega kakor kost in koža, umazane po stegnih in po vampu z blatom, — glejte! to je delo soseda Zanikernika.

Če vidite suho pokveko, ki mu junec pravijo, pa je bolj kozlu kakor biku podobna, in je to revše za pleme velikemu številu krav, misliti si smete, da tû je sosed Zanikernik župan.

Če greš memo polja, prerašenega s plevelom, pravo boš žadel, če rečeš, da to polje je lastnina soseda Zanikernika.

Če spomladi greš memo sadnih vrtov in vidiš drevje polno gosenic, ne boš napačno sodil, ako rečeš, da je vrt soseda Zanikernika in pod nadzorstvom župana, ki je iz žlahte Zanikernikove.

Če potuješ na planino, pa ne najdeš ondi nobenega zavetja, ki bi molžno živino pozimi varovalo mraza, poleti pa solčnega pripeka, dežja itd., reči smeš, da tû je sosed Zanikernik planinsk varuh.

Tako bi Vam, dragi bralci, še brez konca in kraja lahko našteval znamenj, po katerih se spoznava sosed Zanikernik, pa mislim, da vam to zadostuje, tega sovražnika kmetijstva natanko poznati.

Gotovo pa ste se iz tega popisa prepričali, da soseda Zanikernika je nemudoma treba pognati iz vsake hiše, da si s tem preženete mnogo gospodarskih skrbi, ki Vas zdaj tarejo, in da se namesti nadlog blagostan povrne v vaše gospodarstvo!

Podučne stvari.

Blaznice (norišnice),

kakoršne morajo biti, in kaj je njih namen.

Spisal dr. Karol Bleiweis, primarij deželne blaznice Kranjske.

(Dalje.)

Misli, kako naj so vredjene blaznice, ali imajo v njih ločeni biti ozdravljivi od neozdravljivih blaznih itd., spremenile so se sčasoma zeló. Norišnice, ki so bile zidane prejšnja leta, se zeló razločujejo